

УДК 796.011.1:159.923.32 – 057.875

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Олена ПОГРЕБНЯК, Яніна ВОЄВОДА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Анотація. У поданій статті пропонується ефективна класифікація засобів і методів фізичного виховання, спрямована на корекцію моральної поведінки студентської молоді.

Ключові слова: корекція моральної поведінки, студентська молодь, засоби і методи фізичного виховання, самовдосконалення, корекційна робота, культура поведінки.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. В умовах глибокої соціально-економічної та політико-правової кризи, на тлі якої відбуваються державотворчі процеси в Україні, у молодіжному середовищі спостерігається наростання відчуженості, байдужості, відчуття невпевненості в завтрашньому дні, зневіри в можливості цивілізованого життя. Негативною тенденцією сьогодення стає збільшення чисельності асоціальних проявів поведінки, поширення агресивності й жорстокості, нівелювання таких універсальних моральних якостей як чесність, справедливість, відповідальність, почуття власної гідності та обов'язку. У зв'язку з цим, особливою гостротою набуває проблема корекції поведінки молоді як розробки і впровадження педагогічно доцільних засобів усунення порушень моральної свідомості, спрямованості й досвіду особистості.

Можливості використання фізичної культури і спорту для впливу на корекцію моральної поведінки студентської молоді вищої школи розкрито в дослідженнях М. Алієва, Д. Афанасьєва, В. Видріна, Л. Волкова, Є. Захаріної, Р. Зеленського, В. Золочевського, В. Іваненко, С. Єрмакова, А. Киселевич, Т. Круцевич, Ю. Кузь, О. Матвєєва, М. Сапронова, Л. Сергієнко, Р. Сіренко, О. Худолія, Б. Шияна та інших учених [1, 3, 5, 6]. Разом із тим, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, що стосуються різних аспектів проблеми виправлення порушень поведінки студентської молоді, практично відсутні наукові дослідження, у яких би цілісно розглядалася проблема корекції моральної поведінки студентів засобами фізичного виховання, що має значні можливості для усунення виявлених моральних недоліків.

Метою дослідження є вивчення впливу корекційного впливу фізичного виховання на моральну поведінку студентів.

Методи та організація дослідження. Методами дослідження є аналіз літературних джерел, метод аналізу та узагальнення, педагогічне тестування, педагогічний експеримент.

Досліджуючи проблему корекції моральної поведінки студентської молоді у процесі навчання в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка, ми сформували експериментальну групу (256 студентів), де застосовувалася система засобів фізичного виховання для визначення мотивів і інтересів у сфері фізичного виховання і спорту, ціннісного ставлення до свого здоров'я й здорового способу життя, ролі рухової активності у формуванні культури поведінки молоді.

Результати дослідження. Корекція моральної поведінки студентської молоді засобами фізичного виховання пов'язана з суттєвими змінами в організації навчально-виховного процесу, який слід переорієнтувати із заучування моральних постулатів на набуття майбутніми фахівцями навичок моральної поведінки. На основі цього, проблема корекції моральної поведінки студентів повинна вирішуватися у плані розвитку в них саме морального досвіду, роль якого у становленні молодих фахівців важко переоцінити. Це переконує нас у тому, що логіка побудови педагогічного процесу вищого навчального закладу повинна забезпечувати на першому його етапі своєчасну діагностику порушень моральної поведінки студентської молоді та індивідуальний підхід до вибору адекватних виявленим недолікам засобів фізичного виховання.

вання, а вже потім використання засобів фізичного виховання з урахуванням їх корекційних можливостей у навчальній і позанавчальній роботі. Підкреслимо при цьому, що студентський вік характеризується оптимальними суб'єктивними передумовами для корекції культури поведінки: фізичні та розумові здібності юнаків і дівчат максимально розвинуті, досягнутий рівень вольової саморегуляції забезпечує їхню наполегливість у реалізації поставленої мети, готовність до ведення тривалих пошуків, утвердження власного «Я»[2, с.28].

Недоліки більшості досліджень із цієї проблеми полягають, як нам здалося, у спрощеному підході до такого складного явища, як потреба в корекції моральної поведінки. Деякі науковці підкреслюють значення лише окремих компонентів культури поведінки і відповідно визначають чинники, які впливають на розвиток у студентів потреби в корекції однієї з її складових[1, 2, 4]. На наш погляд, слід розробити таку класифікацію засобів фізичного виховання, яка була б адекватна віковим особливостям студентів та мала однозначний корекційний вплив на виділені нами компоненти поведінки.

Ми вважаємо, що в корекційній роботі слід виділити дві взаємопов'язані сторони: перше, її слід розглядати як виховне завдання, яке повинен розуміти студент, а по-друге – як форму прояву відповідної взаємодії викладача і студента, що спрямована на вирішення завдань морального виховання.

Дієвими засобами фізичного виховання стали систематичні зустрічі студентів із відомими спортсменами Полтавщини: чемпіоном світу з пауерліфтингу М. Буланім, голкіпером національної футбольної збірної України А. Пятовим, чемпіоном-веслувальником на байдарках і каное Д. Каміріловим, членом збірної команди України з гирьового спорту К. Ваніною, чемпіоном України з кікбоксингу і тайського боксу Р. Маїловим та іншими. Регулярним стало спілкування з членами ФК «Ворскла» м. Полтава, які під час діалогу зі студентами роз'яснювали сутність моральних норм (наявність сенсу життя, інтерес до навколишнього світу, ієрархія цінностей) і правил (привнесення елементів добра і краси в усі сфери духовно-морального життя, установлення доброзичливих контактів з іншими людьми, адекватне реагування на несподівані зміни в обставинах, підпорядкування власних інтересів суспільним завданням, вибір моральних засобів для реалізації здорових амбіцій), прийняття яких дозволяє досягати значних професійних і життєвих успіхів. У такий спосіб у студентів вироблялася індивідуальна установка на засвоєння й дотримання об'єктивних і безумовних моральних цінностей.

Значний вплив на корекцію моральної поведінки мають стройові вправи (перешиккування в дві, три шеренги), гімнастичні (комплекси вправ на гімнастичних матах, згинання й розгинання рук в упорі, піднімання ніг до прямого кута, лазіння по канату), вправи з предметами (гімнастичними палицями, обручами, скакалками), на тренажерах, використання яких під час навчальних занять допомагало налаштувати студентів на злагоджено індивідуальну і групову роботу. При цьому досягнення ефективності реалізації індивідуального підходу у груповій взаємодії студентів забезпечувало також доцільне поєднання методів фізичного виховання з методами прихованого корекційного впливу на моральну поведінку (ласкавий докір, натяк, іронія, удавана байдужість), гальмувальними методами (констатація морального вчинку, осуд, покарання, наказ, попередження). Це дозволяло підтримувати позитивний морально-емоційний фон під час використання основних засобів фізичного виховання.

Подальша експериментальна робота передбачала корекцію у студентів деформованих моральних почуттів і переконань, негативних рис характеру. Регулярне залучення студентів до спортивних ігор з міні-футболу, волейболу, баскетболу, гандболу, настільного тенісу стимулювало подолання юнаками і дівчатами таких негативних моральних почуттів як відсутність почуття обов'язку, відповідальності, гідності й честі. Корекційні можливості рухливих ігор (утримання зовнішніх об'єктів у грі «Вершники», подолання зовнішнього опору у грі «Перетягування канату», естафети з перенесенням спортивних предметів) дозволяли варіювати їх залежно від температурних і погодних умов, що робило ці засоби фізичного виховання більш універсальними для усунення таких аморальних почуттів як відсутність товарищескості, поваги до викладача та інших студентів, брехливість, несправедливість, нескромність.

Стимулюванню студентів до активної корекційної роботи з підвищення культури вияву моральних почуттів і переконань сприяло також використання народних ігор (імітаційних, сюжетних, імпровізованих, сезонних, з предметами, командних та індивідуальних). Перевагами цих засобів є можливість варіювання виражальних прийомів (інтонації, посмішки, жестів, пози, ходи) для підсилення корекційного впливу не лише на моральні почуття, але й на негативні риси характеру юнаків і дівчат – імпульсивність, байдужість, песимізм, дратівливість, нестриманість. Значну роль у подоланні нерішучості, боязкості, безініціативності, недисциплінованості відігравали «Козацькі забави» та «Веселі старти», проведення яких двічі на рік стало традиційним.

Використання ігрових засобів фізичного виховання підсилювалося застосуванням методів розуміння динаміки моральних почуттів студентів (опосередкований моральний вплив, фланговий підхід, активізація прихованих моральних почуттів, стимулювання вияву моральних почуттів), що сприяло збагаченню морально-емоційного досвіду студентів у процесі створення ігрових ситуацій, корекції вияву деформованих моральних почуттів і переконань у взаємодії з іншими учасниками.

При реалізації індивідуального підходу до усунення порушених навичок і звичок моральних дій перевага надавалася корекційним можливостям позанавчальним методам фізичного виховання, що передбачають відвідування спортивних секцій, участь у спортивних святах, туристичних походах. Оскільки основною організаційною формою фізичного виховання стали позанавчальні заняття, то діапазон відповідних методів значно розширився. Студенти з задоволенням почали відвідувати спортивні секції з фітнес-аеробіки, легкої атлетики, плавання, стретчфлексу, шейпінгу, пауерліфтингу, які змушують цілеспрямовано виявляти навички і звички моральних дій (поводитися шляхетно, бути стриманим у діях і словах, виявляти колективізм і товариськість) відповідно до скоригованої моральної поведінки.

Регулярне проведення спортивних свят із нагоди Дня фізкультурника, Дня фізичної культури і спорту, Всесвітнього дня футболу уможливило коригування в кожного студента відсутності бажання й готовності бути відзначеним у колективі за моральні вчинки, поведінку, успіхи в навчальній і спортивно-масовій діяльності. Закріпленню скоригованих навичок і звичок моральних дій сприяє проведення двічі на рік Днів здоров'я, туристичних походів. Традиційною стала організація тижня факультету фізичного виховання, спартакіади з аеробіки, волейболу, легкої атлетики на призи ректора університету. Досить ефективними виявилися індивідуальні доручення й завдання студентам із фізичного виховання, що дозволяє коригувати безвідповідальне ставлення до покладених обов'язків, відсутність прагнення бути точними і послідовними у виконанні розпоряджень, безініціативність.

Корекційний вплив позанавчальних методів фізичного виховання підсилюється використанням педагогічних методів роботи, що спонукають студентів до здійснення морально цінних вчинків (переконування, довіра, педагогічна підтримка моральних дій і вчинків, зміцнення віри у власні сили, залучення до цікавої спортивно-масової діяльності, моральне вправлення). Найбільш цінним досягненням стало коригування у студентів навичок і звичок групових дій, їх узгодження з індивідуальними, формування здорової громадської думки в колективі. Крім того, виявилось можливим подолання аморальних звичок, вироблення вміння приймати правильне рішення у складних ситуаціях морального вибору.

Результативним стало коригування відсутності у студентів потреби в моральному самовдосконаленні. Подоланню в молоді інертності в роботі над собою, їхньому заохоченню до складання індивідуальної програми самовдосконалення сприяло використання корекційних можливостей допоміжних засобів фізичного виховання як природних, так і гігієнічних. Серед природних засобів перевага надавалася обливанню, повітряним і сонячним ваннам, обтиранню, загартовуванню. Залучення студентів до їх використання привчає чітко планувати розпорядок дня, неухильно дотримуватися його, а отже, посилює інтерес до морального самовдосконалення, змушує вдаватися до самообмежень, самопримушення, викликає інтерес до ведення «Щоденника самовдосконалення». Ведення щоденника привчає фіксувати, а потім ана-

лізувати моральні вчинки і вносити необхідні корективи до програми самовдосконалення. Для зосередження уваги студентської молоді на необхідності морального самовдосконалення була рекомендована відповідна програма, складання якої допомагає пригадувати моральні ситуації, обмірковувати їхнє значення, привчає фіксувати й аналізувати моральні дії, самотійно коригувати власні недоліки.

Не менш ефективними виявляються гігієнічні засоби (режим дня, збалансоване раціональне харчування, загартовування, ранкова гімнастика). Корекційна можливість цих засобів у наполегливій роботі з усунення шкідливих звичок, нездатності дотримуватися вимог здорового способу життя підсилюється допоміжними методами – організацією зовнішньої підтримки моральної поведінки студентів, відмовою викладача від фіксації окремих моральних дій і вчинків.

Результати експерименту показали, що застосування засобів фізичного виховання, спрямованих на корекцію моральної поведінки, позитивно позначилося навіть на успішності студентів експериментальної групи (якщо на кінець першого семестру у групах, де навчалися 256 студентів, 36 студентів мали оцінку «відмінно», 102 – «добре», тільки 118 – «задовільно», то за результатами заліку у травні вже 61 студент мав оцінку «відмінно», 139 – «добре» і 56 – «задовільно»). За свідченням самих студентів, пропоновані нами засоби фізичного виховання допомагають успішному складанню контрольних нормативів із фізичного виховання, залишають час для морального самовдосконалення.

Студенти стали бережливо ставитися до вільного часу: у них повністю змінився підхід до навчальної та виховної роботи з фізичної культури і спорту. Якщо раніше студенти чекали «команди» викладача, то тепер вони частіше намагаються усвідомити значущість тих чи інших видів фізкультурної діяльності для вдосконалення своїх знань, умінь і навичок. Усі студенти експериментальної групи правильно співвідносять кінцеву мету фізичного виховання з проміжною, відпрацьовують задані нормативи, уміння та навички, з максимальною ефективністю використовують час на заняттях і у спортивних секціях: у всі індивідуальні плани введено додаткову самотійну роботу студентів, що свідчить про наявність у них потреби в самовдосконаленні.

Проведена експериментальна робота дала можливість перевірити корекційні можливості засобів фізичного виховання у впливі не лише на фізичний стан і поліпшення психосоматичного здоров'я, але й порушення моральної поведінки. Установлено, що перевагами цих засобів є покладена в їх систему система рухів, яка дозволяє узгоджувати фізичний стан особистості з її думками, почуттями, емоціями, ставленням до себе, до інших людей і до навколишнього світу. Підтверджено ще одну корекційну можливість цих засобів, що виявляються у визначальному впливі не лише на моральну поведінку юної особистості, а й на її успішний інтелектуальний розвиток.

Студенти експериментальної групи відзначили позитивні зміни в поведінці, які відбулися з ними під час занять фізичним вихованням (табл. 1).

Таблиця 1

Самооцінка студентами змін у поведінці під час занять фізичним вихованням

№	Зміни, які відбулися в моральній поведінці під час занять фізичним вихованням у студентів експериментальної групи (256 осіб)	Значні поліпшення	Достатні поліпшення	Часткові поліпшення	Не відбулося жодних змін
1	2	3	4	5	6
1	Намагаюся з оптимізмом дивитися на життя, прагну приносити користь своєю працею, навчанням	128	83	38	7
2	Прагну бути кращим у всьому	119	93	41	3
3	Відчуваю, що мій ентузіазм передається іншим	142	87	21	6

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
4	Відчуваю насолоду від занять фізичним вихованням	218	32	6	–
5	Готовий приходити на допомогу іншим	107	116	31	2
6	Із задоволенням віддаю свою енергію, дружбу іншим	152	87	17	–
7	Став почувати себе яскравою особистістю з багатою уявою	134	98	21	3
8	Став більш енергійним і веселим	189	71	6	–
9	Більш наполегливо вирішую свої проблеми	154	83	19	–
10	Намагаюся поважати інших людей та їхні почуття	120	96	36	4
11	Обираю своїм життєвим гаслом «У з здоровому тілі – здоровий дух»	247	7	2	–
12	Відчуваю себе лідером, сильною особистістю	79	115	53	9
13	Не боюся поразок, учуся перемагати	93	112	48	3
14	Не сподіваюся на інших, а розраховую на власні сили	184	56	16	–
15	Дотримуюсь здорового способу життя	102	128	26	–
16	Борюся зі шкідливими звичками	96	118	35	7
17	Почуваю себе здоровою людиною	135	86	31	4
18	Збагатив свій духовний світ	96	115	32	13
19	Покращив свою фігуру	142	93	21	–
20	Поліпшив результати навчання	97	128	31	–

Як свідчать узагальнені в таблиці результати, за всіма визначеними критеріями і показниками у студентів експериментальної групи зафіксовані суттєві зміни моральної поведінки, що дозволило дійти висновку про ефективність застосованих засобів і методів роботи з фізичного виховання.

Висновок. Ми довели, що використання засобів і методів фізичного виховання для корекції моральної поведінки студентської молоді позитивно впливають не лише на досвід студентів із самовдосконалення, а й підвищує успішність складання контрольних нормативів, виховують свідоме ставлення до навчально-виховного процесу, формують свідому культуру поведінки студентської молоді в повсякденному житті.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку спрямовуватимуться на введення в практичну частину занять з фізичного виховання у ВНЗ України з предмета фізичне виховання системи засобів, які дозволять підвищити рівень фізичної, моральної та інтелектуальної підготовленості студентської молоді.

Список літератури

1. Круцевич Т. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень ВУЗу / Т. Круцевич // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2008. – № 3/4. – С. 103–106.
2. Кузнецова О. А. Моральне виховання студентів вищих навчальних педагогічних закладів : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. А. Кузнецова ; Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2006. – 164 с.

3. Кузь Ю. С. Формування здоров'язабезпечуючого стилю поведінки учнів у процесі фізичного виховання в природному середовищі / Ю. С. Кузь // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури [Фізична культура і спорт] – К., 2010. – Вип. 10. – С. 159–163.

4. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання–Прес, 2005. – 486 с.

5. Фізичне виховання та спорт у вищій школі. За здоровий спосіб життя. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф., 20-21 вересня 2007 р. / упоряд. і відп. ред. Н. П. Голева ; Запорізький національний технічний ун-т. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2007. – 48 с.

6. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти : матеріали II наук.-метод. конф. 19–20 червня 2006 р. / ред. Н. І. Турчина [та ін.] ; Олімпійська академія України, Національний авіаційний ун-т. – К. : НАУ, 2006. – 60 с.

7. Фізичне виховання і спорт у сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 55-річчю ф-ту фіз. культури Черкаського національного ун-ту ім. Б. Хмельницького, 29 вересня – 01 жовтня 2004 р. / Інститут проблем виховання АПН України ; Олімпійська академія України ; Черкаський національний ун-т ім. Богдана Хмельницького / А. І. Стеценко (відп. ред.). – Черкаси : Видавництво ЧНУ, 2004. – 274 с.

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Олена ПОГРЕБНЯК, Яніна ВОЄВОДА

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Аннотация: В данной статье предлагается эффективная классификация средств и методов физического воспитания направленная на коррекцию нравственного поведения студенческой молодежи.

Ключевые слова: коррекция нравственного поведения, студенческая молодежь, средства и методы физического воспитания, самосовершенствование, коррекционная работа, культура поведения.

MODERN POSSIBILITIES OF PHYSICAL EDUCATION FOR CORRECTION OF MORAL BEHAVIOR OF THE STUDENTS

Olena POHREBNIYAK, Yanina VOYEVODA

V. Korolenko Poltava National Pedagogical University

Abstract. This article presents an effective classification of means and methods of physical education meant for correcting the students' moral behavior.

Key words: correction of moral behavior, students, means and methods of physical education, self-improvement, corrective work, culture of behavior.